

נבואה ומלוכה

בישראל

שמואל א' - שמואל ב' - מלכים א'

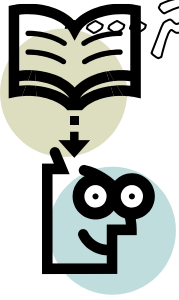

שם התלמיד/ה: _____ כיתה: _____

”קריית חינוך ע”ש גינסבורג” יבנה

דברים שכדאי לדעת על התנ"ך

המבנה הארגוני של ספר התנ"ך

תנ"ך – תורה, נביאים, כתובים

בתנ"ך 24 ספרים:

תורה				
בראשית	שמות	ויקרא	במדבר	דברים

נביאים						
נביאים ראשונים				נביאים אחרונים		
יהושע	שופטים	שמואל א'-ב'	מלכים א'-ב'	ישעיהו	ירמיהו	יחזקאל
תרי עשר						

כתובים						
תהילים	משלי	איוב	חמש המגילות: שיר השירים רות איכה קהלת אסתר	דניאל	עזרא ונחמיה	דברי הימים א'-ב'

פרקים ופסוקים

נוהגים לסמן פרקים ופסוקים באותיות הא"ב.

לכל אות יש גם ערך מספרי:

50 = נ
60 = ס
70 = ע
80 = פ
90 = צ
100 = ק

א=1	י"א=11	כ"א=21	ל"א=31
ב=2	י"ב=12	כ"ב=22	ל"ב=32
ג=3	י"ג=13	כ"ג=23	ל"ג=33
ד=4	י"ד=14	כ"ד=24	ל"ד=34
ה=5	ט"ו=15	כ"ה=25	ל"ה=35
ו=6	ט"ז=16	כ"ו=26	ל"ו=36
ז=7	י"ז=17	כ"ז=27	ל"ז=37
ח=8	י"ח=18	כ"ח=28	ל"ח=38
ט=9	י"ט=19	כ"ט=29	ל"ט=39
י=10	כ=20	ל=30	מ'=40

וכך הלאה

המשמעות של שמות הספרים בתנ"ך

חמישה חומשי תורה				

נביאים

נביאים ראשונים			

נביאים אחרונים (851 לפנה"ס - 333 לפנה"ס)			

כתובים				

מגילות – בדקו באיזה מועד (חג/זמן) נוהגים לקרוא את המגילות הבאות:

1. שיר השירים - _____
2. מגילת רות - _____
3. איכה - _____
4. קהלת - _____
5. אסתר - _____

פרשת שבוע - התורה מחולקת ל- 54 פרשות. כאשר בכל שבת קוראים בבית הכנסת פרשה אחת, הנקראת פרשת השבוע.

הפטרה – קטע מתוך ספרי הנביאים, שקוראים אותו בשבת לאחר קריאת התורה. בדר"כ היא מתאימה רעיונית לנושא של פרשת השבוע.

טעמי המקרא – סמני הפסוק

האתנחתא

כללים לגבי האתנחתא:

- ✚ יכולה להופיע רק פעם אחת בפסוק.
- ✚ מחלקת את הפסוק לשני חלקים – שתי צלעות.
- ✚ מחלקת את הפסוק לשני חלקים רעיוניים כמו:
סיבה ותוצאה, בעיה ופירוט, אם...זא...., תקבולת, השוואה בין... ל....

- קבניזציה, קנון = ספרות קודש. בחירת 24 הספרים וקידושם. כל הספרים שנמצאו או נכתבו לאחר הקבניזציה נקראים ספרים חיצוניים.
- כתיב וקריא – מלים ארמיות שפירושן בעברית כתוב וקרא. בעלי המשורה לא העזו לתקן את הטקסט, גם כשהיה ברור שהמילה משובשת, הם השאירו את המילה ככתבה והאירו בצד כיצד יש לקוראה. צורת המילה הכתובה נקרא כתיב, אופן קריאתה נקרא קריא.
- תיקון סופרים – בשמונה עשרה מקומות שהיה בהם חשש של גנאי לה', תיקנו הסופרים במכוון את הכתוב. לדוגמא: בראשית י"ח 22 "ואברהם עודנו עומד לפני ה'" במקום ה' עודנו עומד לפני אברהם.
- תרגום השבעים – תרגום של המקרא ליוונית, התרגום הקדום ביותר של המקרא לשפה המצוי בידינו. כפי הנראה רובו של התרגום נעשה באלכסנדריה שבמצרים במאה ה-3 לפני הספירה. תרגום זה היה מקובל על אבות הכנסייה הנוצרית.

ובכל סוף פסוק....

מושגים בתנ"ך

☒ **דימוי**- הדימוי, לעומת המטאפורה, מעביר רק חלק מן התכונות, ומבוסס על השוואה בין שני דברים, תוך שימוש ב- כ' הדמיון או במילים של דימוי: כמו, כך, כן, כאילו. זהו סגנון פיוטי מקובל בשירה ובפרוזה.

☒ **מדרש שם** – "סיפור" או מעשה שמטרתו להסביר שם מסוים, של אדם או של מקום. בדרך כלל יש קרבת צליל או קרבת שורש בין השם לבין המדרש המסביר אותו, והמדרש מתמקד באירוע שקרה או עתיד לקרות לבעל השם.

☒ **מילה מנחה**: מילה שחוזרת והופכת למילת מפתח.

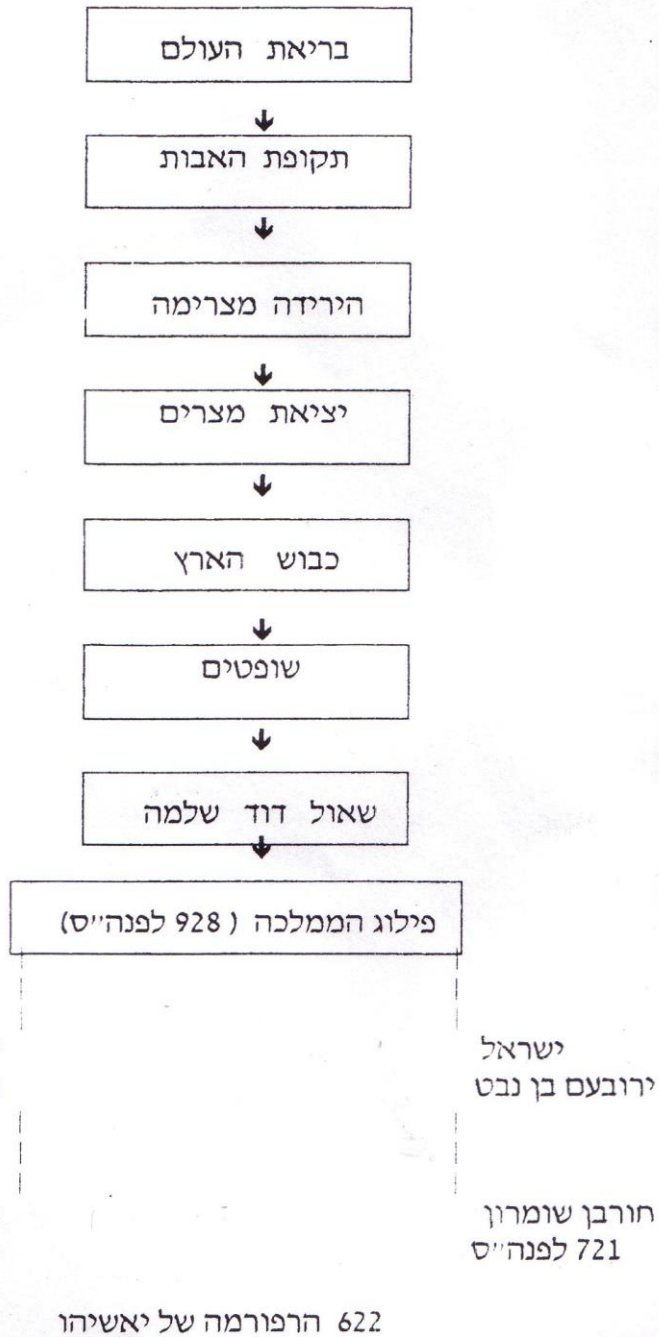
☒ **מילה יחדאית**- הנקראת גם **מילה שאין להן אח במקרא**, הן מילים המופיעות פעם אחת בלבד בתנ"ך. זהו אחד התחומים המאתגרים בהם נתקלו מתרגמי התנ"ך ומפרשיו לאורך הדורות.

☒ **אקספוזיציה (מצג)**- מצג פירושו העמדה, הצגה. בלטינית "אקספוזיציו" פירושו 'הצגת דבר'. זהו אמצעי ספרותי מקובל לפתיחת סיפור: בתחילת הסיפור מובאים פסוקים אחדים המפרטים מי הן הדמויות הפועלות בסיפור, ומציגים בקיצור את מערכות היחסים שביניהן. אלה פרטים בסיסיים, העוזרים לקורא להבין את הסיפור, ובהם כבר טמונים היסודות של הבעיה המתוארת בסיפור עצמו.

☒ **סצנת דפוס**- היא סיפור או מוטיב חוזר ומוכר שמופיע לאורך סדרה של סיפורים, על רקע נקודות מפנה חשובות בחיי הגיבור. הדמיון והשוני בין הסצנה החדשה לבין הדפוס הידוע, מדגישים התפתחויות בעלילה ובדמויות.

☒ **הדרגתיות**- זהו אמצעי ספרותי שנעשה בו שימוש בתנ"ך. כשמשתמשים בהדרגתיות, למעשה מפרטים שמות או פעלים במבנה כלשהו, למשל מהבשורה הקלה אל הבשורה הכבדה.

סקירה הסטורית

ספר שמואל על רצף הזמן

עם ישראל הוא עם עתיק. על חלק ממקורותינו כעם מסופר בתנ"ך :

בספר בראשית למדתם על :

- בריאת העולם
- אבות ואמהות האומה.
- התהוות שבטי ישראל (שנים עשר בני יעקב)
- ירידת בני יעקב למצריים
- האבות חיו לפני 3800 שנה בקירוב.

בספרים שמות , במדבר ודברים למדתם על :

- בני ישראל במצריים
- יציאת מצריים.
- מעמד הר סיני וקבלת התורה.
- בני ישראל במדבר
- לקראת הכניסה לארץ ישראל.

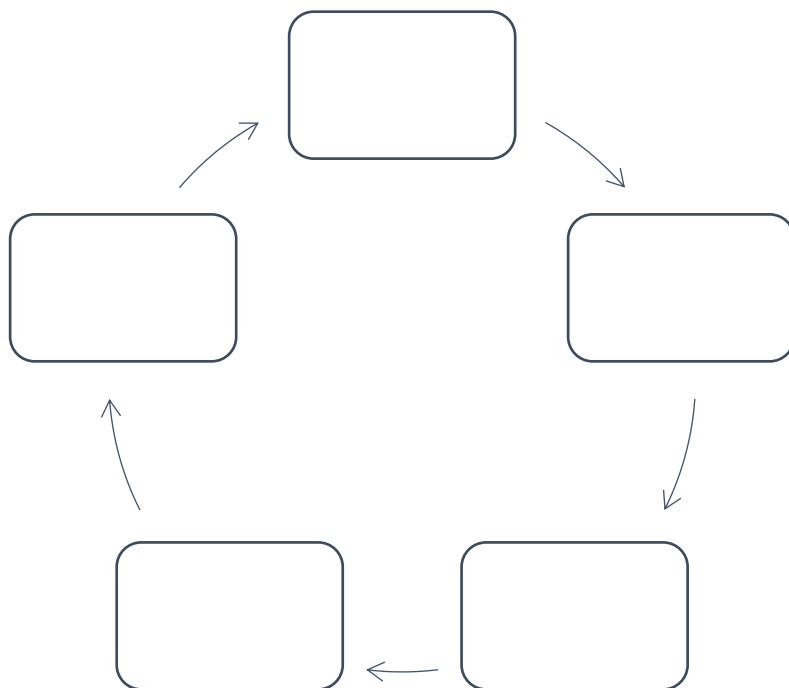
בספר יהושע למדתם על :

- כיבוש הארץ בידי יהושע ובני ישראל
- כיבוש הארץ היה לפני 3200 שנה בקירוב

בספר שופטים למדתם על :

- התנחלות בני ישראל בארץ
- בני ישראל "עושים הרע בעיני ה' "
- בני ישראל משתעבדים לאוייבים שונים
- ה' שולח שופטים שיושיעו את בני ישראל.
- בני ישראל חוזרים וחוטאים.

מחזוריות התנהגות בני ישראל בתקופת השופטים

- שלב הישועה- בשלב זה ה' ממנה שופט אשר יושיע את העם וישחרר אותם מהעונש
 - שלב הזעקה – בשלב זה העם זועק לעזרה וחוזר בתשובה
 - שלב החטא – בשלב זה בני ישראל חוטאים לה' בדרך כלל בעבודת אלילים
 - שלב השקט – בשלב זה העם פוסק מחטאיו למשך תקופה מסוימת ..
 - שלב העונש- בשלב זה ה' מעניש את העם ע"י "מכירתם" לעם זר .
- אתרו את השלבים בספר שופטים – פרק ג' עתניאל בן קנז פס' יב'-כב' וכתבו אותם בתרשים

ספר שמואל א' – התרחש לפני 3000 שנה בקירוב

הקדמה לספר שמואל

ספר שמואל הינו הספר השלישי בספרי נביאים ראשונים. הפרקים הראשונים בספר שמואל ממשיכים את תקופת השופטים.

תפקידו של השופט היה להנהיג את העם. השופט היה איש מתוך העם שרוח ה' פעמה בו והוא יצא להושיע את עם ישראל מהצרות שהיה שרוי בהם. בשונה ממלך שמעביר את השלטון לבנו, השופט הגיע למדרגתו בזכות אישיותו המיוחדת. המינוי אינו יכול להיות ללא עזרתו והסכמתו של ה'.

ספר שמואל

פרק א' – נביא נולד

תקציר

בנחלת אפרים חי איש ושמו אֶלְקָנָה. אֶלְקָנָה היה מנהיג ומורה, איש ידוע בַּנְּדִיבוּתוֹ ובטוב ליבו. לְאֶלְקָנָה היו שתי נשים. שם האחת פנינה ושם השנייה חנה. לפנינה היו ילדים ולחנה לא היו ילדים.

כל שנה הייתה מִשְׁפַּחְתּוֹ של אֶלְקָנָה עולה לשילה לזָבוּחַ לאלוהים. אחרי הזָבַח חילק אֶלְקָנָה לבני משפחתו מנות "וּלְחָנָה יִתֵּן מִנֶּה אֶחַת אֶפְיִים כִּי אֵת חָנָה אָהַב ויהוה סָגַר רַחֲמָה" (שמואל א א ה). פנינה שהייתה צרתה של חנה קנאה בחנה והרגיזה אותה בגלל שלא היו לה ילדים וחנה בכתה מאוד ולא אכלה מן הזבח. אֶלְקָנָה ניסה לנחם את אשתו והיה אומר לה " לְמָה תִּבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבַבְךָ הֲלֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים" (שמואל א א ח).

באותם הימים הכהן הגדול היה עלי ועזרו לו בכהונה שני בניו חפני ופנחס.

אחרי שאכלה ושתתה קצת הלכה חנה לבית האלוהים והתפללה ובכתה אליו. ובתפילתה נשבעה שאם אלוהים יזכור אותה ויתן לה ילד הילד יוקדש לאלוהים והיא לא תגזור את שעריו. "וַיִּתִּידוֹר נָדָר וַתֹּאמֶר יְהוָה צְבָאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינֵי אִמְתְּךָ וְזָכַרְתִּינִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֵת אִמְתְּךָ וְנִתְּתָה לְאִמְתְּךָ זָרַע אֲנָשִׁים, וְנִתְּתִיו לַיהוָה כָּל יְמֵי חַיָּו, וּמִזֶּה לָא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ." (שמואל א א יא).

חנה התפללה בלב אך לא דברה ורק שפתיה זזו. עלי שראה את חנה מתפללת חשב שהיא שיכורה וכעס עליה. חנה הסבירה לעלי שהיא בוכה ומתפללת לאלוהים בשקט ואז אמר לה עלי " ... לְכִי לְשָׁלוֹם וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֵת שְׁלִתְךָ אֲשֶׁר שָׁאַלְתְּ מֵעַמּוֹ" (שמואל א א יז). אחרי השיחה הזאת חנה לא הייתה עצובה יותר. אחרי שחזרו אֶלְקָנָה ומשפחתו לביתם הרתה חנה ולבן שנולד לה קראה שמואל " ... כִּי מִיְהוָה שָׁאַלְתִּיו" (שמואל א א כ).

כשחזרה משפחתו של אלקנה לשילה הרתה חנה ושמואל נולד. כל זמן ששמואל ינק חנה לא עלתה עם משפחתה לשילה כי אמרה לאלקנה " ... עַד יִגְמַל הַנְּעָר וְהִבִּיאֹתִיו וְנִרְאָה אֵת פְּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד עוֹלָם" (שמואל א א כב) כלומר כששמואל יפסיק לינוק אביא אותו לשילה ושם הוא יישאר. ואכן כששמואל הפסיק לינוק עלתה אתו חנה לשילה, לבית האלוהים והביאה איתה שלושה פרים, אִיפָה אחת של קמח וכד של יין כמתנה לבית המקדש, היא הביאה את שמואל לעלי ואמרה לו: אני האישה שהתפללה לילד " ... אֵל הַנְּעָר הַזֶּה הִתְפַּלְלָתִי וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֵת שְׁאֵלְתִי אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעַמּוֹ" (שמואל א א כז), ועכשיו הבאתי אותו, כמו שֶׁהִבְטַחְתִּי, כדי שיגדל אתך וישרת את האלוהים.

פירושי מילים שמואל א א :

מנה אחת אֲפִים = מנה אחת מכובדת (= פְּנִים)
בְּעֹבֹר הֲרַעֲמָה = כדי שחנה תִּתְרַעַם (=תתפלל)
סגר רַחֲמָה = עֲקָרָה
וּמוֹרָה לא יעלה על ראשו = (תַּעַר) לא יסתַּפֵּר
וְכַעֲסָתָה צָרְתָה = הֲצָרָה שלה (=פנינה) מכעיסה אותה

ענו על השאלות הבאות:

1. בפס' 3-1א'-ג' מופיע מצג (אקספוזיציה) של הסיפור. הציגו את מרכיביה: היכן מתרחש הסיפור? מהו תיאור הזמן? מיהן הדמויות? מה הבעיה?

2. תפילת חנה לה' כוללת נדר שחנה נודרת (פס' י-יא').
א. מהם שני חלקי הנדר? צטטו והסבירו.

ב. מהו פירוש המילה "אמתך"? שערו מדוע חנה מכנה את עצמה "אמתך" שלוש פעמים בפס' יא'?

3. קראו פס' יז', כ', כז', כח', צטטו והסבירו את מדרש השם שמואל.

פרק ב' – חטאי בני עלי והפיכת שמואל לנביא

תקציר

כאשר עלתה חנה לשילה עם שמואל התפללה לאלוהים תפילת תודה. אלקנה ומשפחתו חזרו לביתם ושמואל נשאר בשלה לשרת את האלוהים. גם בניו של עלי שרתו את האלוהים "ובני עלי בני בליעל לא ידעו את יהוה". (שמואל א' ב יב) באותם ימים היה מנהג לנעוץ מזלג גדול בזבח של כל מי שבא לזבוח לאלוהים ומה שהמזלג היה תופס היה משמש כמזון לכהן ולבני משפחתו. בני עלי לא קיימו את המנהג הזה הם בחרו לעצמם חלקים מתוך הבשר עוד לפני שהאנשים הספיקו לזבוח אותו וכך חטאו לאלוהים. נוסף לכך הם זלזלו בכבודם של האנשים שבאו לזבוח לאלוהים. "ועלי זקן מאוד ושמע את כל אשר יעשו בניו לכל ישראל..." (שמואל א' ב כב). "ויאמר להם למה תעשו כדברים האלה אשר אנוכי שומע את דבריכם רעים מאת כל העם אלה. אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנוכי שומע מעיני עם יהוה", (שמואל א ב כג-כד) אם אדם חוטא ועושה מעשים רעים לאדם אחר, יכול שופט לשפוט בניהם, אך אם אדם חוטא לאלוהים רק אלוהים יכול לשפוט את גורלו. אך בניו של עלי לא שמעו בקולו.

פירושי מילים שמואל א ב :

נשים צובאות = עומדות בפתח אהל מועד מעבירים עם ה' = עם ה' (בני ישראל) מדברים עליכם. ופללו אלוקים = ישפוט אותו אלוקים מי יתפלל לו = מי יכנס לסגור עליו	בני בליעל = רשעים (=ללא עול) המזלג = כלי לאחיזת אוכל פיור, דוד, קלחת, פרוור = סירים לבישול נאצו האנשים = בזו אפוד בד = בגד מיוחד לעבודה עשוי מפשתן
ולא יהיה זקן בביתך = מבני ביתך ימותו צעירים ואיש לא אכרית לך מעם מזבחי = תמשיכו להיות כהנים ולאדיב את נפשך = לצער אותך לאגורת כסף וכפר להם = עבור סכום קטן (ישפיל את עצמו)	הנגלה נגלית = הא השאלה (תשובה חיובית ידועה = רטורית) להבריאכם = להשמינכם (בריאות = שמנות) ובזי יקלו = אזלזל בבזי (יקלו = היפך מכבוד) והבטת צר מעון = תביט ותראה שיהיה אחר שיעבוד במעון/ במקדש

ענו על השאלות הבאות:

1. פס' יב'-ז' - צטטו שני דברי בקורת של המחבר המקראי על מעשיהם של בני עלי.

2. בפס' יא'-כא' המחבר הקראי משלב בין הסיפור על שמואל (פס' יא', יח'-כב') לסיפור על בני עלי (פס' יב'-ז').

הסבירו מה מטרת המחבר המקראי בשילוב שני הסיפורים לדעתכם ?

פרק ח' – משפט המלך

תקציר

כאשר הזדקן שמואל ולא יכול היה עוד לשפוט את העם לבדו, מינה את בניו לשופטים על ישראל. שם בנו הבכור היה יואל ושם הבן השני אביה. בניו של שמואל לא הלכו בדרכיו, הם לקחו שוחד והטו משפט- תמורת כסף היו פוסקים בדין לטובת העשיר. "ולא הלכו בניו בדרךך וטו אחר הבצע ויקחו שוחד וטו משפט" (שמואל א ח ג).

באו זקני ישראל אל שמואל ואמרו לו אתה זקן ובניך אינם הולכים בעקבותיך, ולכן אין אנו רוצים בהם. אנו מבקשים שתשים עלינו מלך, כמו שיש מלכים לכל העמים שמסביבנו. "...עתה שימה לנו מלך לשפוטנו ככל הגוים" (שמואל א ח ה).

דרישתם של זקני העם לשים עליהם מלך ולהיות ככל הגוים, לא מצאה חן בעיני שמואל.

*מדוע הצורך במלך היה כה חזק:

להבנת המשמעות ההיסטורית של ההתרחשות נתאר בקצרה את המצב שקדם להקמת המלוכה בישראל. המצוקה הביטחונית מבחוץ והשחיתות המוסרית מבית, בצמרת השלטון, שהעיקו על העם בתקופת השופטים, הביאו לשינוי חלקי של פני המנהיגות: במקום שופטים כריזמטיים, אשר פעלו במסגרות שבטיות צרות למדי, הופיעו שני מנהיגים, עלי ושמואל, המתוארים אמנם במקרא כשופטים ואולם פרסומם והילתם באו להם שלא מתוך המסגרות השבטיות.

הראשון היה כהן המקדש המרכזי בשילה; והשני תחילת גידולו וחינוכו באותו מקדש. ברבות הימים הוכר כנביא; ולאחר חורבנו של מקדש שילה סבב ופעל במקדשים האזוריים: בגלגל, במצפה, בבית אל וברמה. מנהיגים אלה היו בעלי הילה דתית, על-שבטית; ועל-כן היו מסוגלים להרחיב באופן יחסי את תחום השפעתם מעבר למסגרות השבטיות, שהצטמצמו בהן קודמיהם השופטים.

בני עלי, כמו גם בני שמואל, מעלו בתפקידם, ופגעו קשות בתדמיתה של המנהיגות החדשה-ישנה. חמורה מזו הייתה המועקה הביטחונית.

התפלל שמואל לאלוהים: מה להשיב לעם הרוצה במלך?

"ויאמר יהוה אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם" (שמואל א ח ז).

אני העליתי אותם מארץ מצריים והבאתי אותם לארץ בחירה, וכאן עזבו אותי והלכו לעבוד אלוהים אחרים. עכשיו הם עושים לך מה שהם עשו לי. אבל בכל זאת שמע בקולם, רק הזהר אותם מפני הצפוי להם כאשר ימלוך עליהם מלך בשר ודם. "ועתה שמע בקולם אך כי העד תעיד בהם והגדת להם משפט המלך אשר ימלוך עליהם" (שמואל א ח ט)

"קריית חינוך ע"ש גינסבורג" יבנה

שמואל אמר לזקני ישראל דעו לכם שאם תמליכו עליכם מלך הוא ייקח מכם את בניכם לעבדים, כדי שיטפלו ברכבו ובפרשיו וירוצו לפני מרכבתו. המלך ימנה מפקדים לצבאותיו- שרי אלפים ושרי חמישים. הוא יצווה על העם לחרוש ולקצור בשבילו ולבנות את כלי הנשק ואת כלי הרכב. את בנותיכם ייקח המלך כדי שיבשלו ויאפו לו. הוא ייקח מכם גם את שדותיכם ואת כרמיכם ואת זיתכם הטובים ביותר וייתן אותם לעבדיו ולסריסיו. הוא ייקח מכם את בחוריכם הטובים, את עבדיכם ואת שפחותיכם ואת חמוריכם, ויגייס את כולם לעבודות הממלכה. הרגע שיהיה לכם מלך, אתם תהיו לו לעבדים, לא תהיו עוד חופשיים. ואם תזעקו אל ה' שיציל אתכם מעולו של המלך שבחרתם לכם לא יענה ה' לזעקתכם. "וּזְעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מֶלֶכְכֶם אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא" (שמואל א ח יח).

" וַיִּמְאַנּוּ הָעָם לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם מֶלֶךְ יְהִי עָלֵינוּ: וְהָיִינוּ גַם אֲנַחְנוּ כְּכָל הַגּוֹיִים וְשִׁפְטָנוּ מִלִּכְנֹס וַיֵּצֵא לִפְנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת מִלְחַמֹּתֵינוּ" (שמואל א ח יט-כ) העם שמע את דברי ההזהרה של שמואל ואמר: למרות הכל אנחנו רוצים מלך. אנחנו רוצים להיות כמו כל העמים, שיהיה גם לנו מלך שישפוט אותנו ויצא לפנינו וילחם את מלחמותינו. ויאמר יהוה אל שמואל שמע בקולם והמלכת להם מלך ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו איש לעירו. (שמואל א ח כב) אמר שמואל אל העם: לכו לבתיכם, ואני אדאג להמליך עליכם מלך.

פירושי מילים שמואל א ח :

הבצע= ממון
העד תעיד במ= תזהיר אותם
לרקחות= להכין בשמים

ענו על השאלות הבאות:

1. המצב בישראל מתואר כ"איש הישר בעיניו יעשה". האם לדעתכם זהו מצב חיובי או שלילי? נמקו.

2. קראו שמואל א', ח', א'-ג'.

א. צטטו את המשפט המוכיח כי שמואל ניסה ליצור שושלת ורצף שלטוני.

ב. האם ניסיון זה הצליח על פי הכתוב? צטטו והסבירו.

3. לפניכם טבלה המשווה בין דברי המחבר המקראי לבין דברי זקני העם:

דברי המחבר המקראי (פס' ג)	דברי זקני העם (פס' ה)
וְלֹא הִלְכוּ בְנֵי בְדֻרְכּוֹ [בְּדֻרְכּוֹ] וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבְּצֵעַ וַיִּקְחוּ שָׂחָד וַיֵּטוּ מִשִּׁפְטֵי:	וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲנֵה אַתָּה זְקֵנָה וּבְנֵיךָ לֹא הִלְכוּ בְּדֻרְכּוֹ עַתָּה שִׂימָה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטֵנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם:

א. מה הדמיון ומה השוני בין הדברים?

ב. ממה נובע הבדל זה לדעתכם? (התייחסו ליחס זקני העם לשמואל).

4. א. ציינו ארבע סיבות לדרישת העם למינוי מלך עפ"י פס' ד'-ה, כ'.

ב. ציינו מה משמיט שמואל בפס' ו' מבקשת הזקנים בפס' ה ? שערו מדוע.

5. יש הטוענים כי בקשת הזקנים רעה בעיני שמואל הן מסיבה דתית והן מסיבה אישית. הסבירו מדוע לפי כל אחת מסיבות אלה.

6. בפס' יא-יז' מציג שמואל בפני העם את משפט המלך.

א. השלימו את הטבלה הבאה :

כיצד ינהג המלך ברכוש? (פס' יד'-יז')	כיצד ינהג המלך בבנות ? (פס' יג')	כיצד ינהג המלך בבנים ? (פס' יא'-יב')

ב. הסבירו כיצד מוצג שלטון המלך לפי תיאור זה ומה לדעתכם השקפת המחבר לגבי מינוי מלך?

2. מהו **שורש מנחה** במשפט המלך והסבירו מה מטרת המחבר בשימוש בשורש זה.

3. הדגו כיצד באה לביטוי **ההדרגתיות** בנאומו של שמואל והסבירו מה מטרתו בבחירת דרך זו.

4. בספר דברים י"ז פס' יד'-כ' מובא חוק המלך המציין מה אסור למלך לעשות. לעומת זאת, משפט המלך מתאר את מה שהמלך יעשה.

מה לדעתכם ניתן להסיק מההבדל הזה לגבי יחס המחוקק להמלכת מלך בספר דברים לעומת יחסו של שמואל להמלכת מלך ?

פרק ט' – שאול המלך

תקציר

פס' א' – טז': שאול, המלך הראשון של ישראל, בן למשפחת איכרים, בלט ביופיו ובגובהו. אמרו עליו שהוא "בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א ט ב) אביו של שאול, קיש בן אביאל, בן צרור בן בכורת, בן אפיח, משבט בנימין והיה בעל נכסים רבים.

באחד הימים אמר קיש לשאול אבדו לנו האתונות. קח את אחד העבדים וצא לחפש אותן. "ותאבדנה האתונות לקיש אבי שאול ויאמר קיש אל שאול בננו קח נא אתך את אחד מהנערים וקום לך בקש את האתונות" (שמואל א ט ג) הלכו שאול והעבד בכל ארץ בנימין, ולא מצאו את האתונות. כשהגיעו לארץ צוף אמר שאול לעבדו בוא נחזור הביתה. אם נתמהמה, יחדל אבי לדאוג לאתונות ויתחיל לדאוג לנו. אמר העבד בעיר הזאת גר שמואל הרואה (הנביא) נלך אליו ואולי הוא יעזור לנו.

"המה באו בארץ צוף ושאול אמר לנערו אשר עמו לכה ונשובה פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו: ויאמר לו הנה נא איש אלוהים בעיר הזאת והאיש נכבד כל אשר ידבר בא יבא עתה נלכה שם אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה. (שמואל א ט ה-ו)

עלו שאול ועבדו במעלה העיר, והנה באו לקראתם נערות שיצאו לשאוב מים מן הבאר. פנו השניים אל הנערות ושאלו: האם נמצא שמואל הרואה בעיר הזו? "המה עולים במעלה העיר והמה מצאו נערות יוצאות לשאוב מים ויאמרו להן היש בזה הרואה" (שמואל א ט יא).

השיבו הנערות כן. ועכשיו הוא עומד לעלות על הבמה ולברך על הזבח.

(לפי המנהג העם לא יאכל מהזבח עד אשר יברך אותו שמואל.)

פירושי מילים שמואל א ט :

נגיד = מלך

יעצור בעמי = ימשול בעמי

ולמי כל חמדת ישראל = העושר של ישראל (רמז למלוכה)

השוק והעליה = השוק ועוד חלק עליה.

ענו על השאלות הבאות:

מיהו שאול?

1. שאול היה בנו של _____ בנו של _____ בנו של _____ בנו של _____
של _____ משבט _____.

2. שאול מתואר כך: (העתיקו את התאור המתאים בלשון התנ"ך)

3. מהי המשימה אותה הטיל קיש על שאול?

4. החיפוש ארך זמן רב, מה מציע שאול לנערו? העתק בלשון התנ"ך.

5. הנער הציע הצעה אחרת, מהי?

6. מה ידוע לנו על שמואל (לפי דברי נערו של שאול)?

7. את מי פגשו שאול ונערו במעלה העיר?

8. מה שאלו שאול ונערו את הנערות?

10. מהו המנהג המתואר בדבריהן של הנערות?

פס' יד'- כז' : יום אחד קודם אמר אלוהים לשמואל שלמחרת הוא יפגוש איש משבט בנימין את האיש הזה שמואל יכתיר למלך והוא יציל את עם ישראל מיד פלשתים. " ויהוה גלה את אֶזְנֵן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לַפְּנֵי בּוֹא שְׂאוּל לְאֹמֶר: כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בְּנֵי־מִיָּן וּמִשְׁחָתוֹ לְנָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת עַמִּי כִּי בָאָה צִעְקוֹתוֹ אֵלַי" (שמואל א ט טו-טז).

כשנכנסו שאלו ונערו לעיר יצא שמואל לקראתם וכשראה את שאלו אמר לו האלוהים הנה האיש שעליו דברתי. "ושמואל ראה את שאלו ויהוה ענהו הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יַעֲזֹר בְּעַמִּי" (שמואל א ט יז) ניגש שאלו אל שמואל ושאל אותו היכן כן ביתו של שמואל הרואה?

ענה לו שמואל אני שמואל הרואה. בואו איתי ותאכלו מן הזבח. מחר בבקר אשלח אותך. אל תדאג לאתונות כי הן כבר נמצאו. כל חמדת ישראל תהיה לך ולבית אביך.

בדברים אלה רמז שמואל לשאלו כי הוא עתיד להיות מלך ישראל. אך שאלו התפלא ואמר: " וַעֲנֵן שְׂאוּל וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן יְמִינִי אֲנֹכִי מִקֶּטְנֵי שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְּעִירָה מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת שְׁבֵטֵי בְנֵי־מִיָּן וְלָמָּה דִּבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה?" (שמואל א ט כא) הרי השבט שלי הוא בין הקטנים בשבטי ישראל, ומשפחתי היא הצעירה מכל משפחות שבט בנימין. איני מבין למה אתה מבטיח לי ולמשפחתי את כל חמדת הארץ.

שמואל מזמין את שאלו ונערו אל החדר בו אוכלים את הזבח מושיב אותם בראש השולחן ומגיש להם לאכול מנה גדולה מן הזבח. למחרת בבקר יצא שמואל ללוות את שאלו ואת עבדו אל גבול העיר. שמואל מבקש משאלו לשלוח את הנער קדימה כיוון ששמואל רוצה להגיד לשאלו את דבר אלוהים.

ענו על השאלות הבאות:

1. שמואל ידע מראש על בוא שאול כי

2. תפקידו של הנגיד (שאול) לפי הכתוב יהיה

3. באיזה מילים רומז שמואל לשאול על תפקידו בעתיד?

4. מה היא תגובתו של שאול לרמיזותיו של שמואל?

5. שמואל מכבד את שאול בשלוש צורות מהן?

א. _____

ב. _____

ג. _____

6. תכונות שאול - רשמו נימוק והסבר לכל תכונה:

צנוע - _____

אחראי - _____

מתייחס בכבוד לזולת - _____

מכבד את מצוות ה' ושליחיו - _____

בן מסור - _____

7. טוענים ששאול הלך לחפש את האתונות ומצא את המלוכה. למה הכוונה?

8. מה דעתכם על הקשר בין שאול לעוזרו? כיצד הם מתייחסים זה לזה ומה ניתן ללמוד

מכך? _____

9. הסבירו מהי כוונת פסוק ל'.

10. מהי דעתכם על שאל כפי שמצטיירת דמותו מפרק זה. האם הוא ראוי למלוכה? נמקו.

11. כתבו 2 שאלות העולות מתוך הפרק. אין צורך לענות, כתבו רק את השאלות.

סיכום שמואל א' פרק ט' - שאל הולך לחפש את אתונות אביו:

בעיה ראשונה:

הפתרון לבעיה הראשונה:

בעיה שנייה:

הפתרון לבעיה השנייה:

בעיה שלישית:

הפתרון לבעיה השלישית:

המפגש עם שמואל {מה קרה ומה נאמר}:

השלימו:

1. שלוש דמויות מרכזיות בפרק והן: _____

2. כולן יחד מקדמות את העלילה שמטרתה: _____

הפרק מציג לראשונה את שאל ותכונותיו כשהסופר המקראי מדגיש את התאמתו לתפקיד.

מעבר לתכונות המתגלות בין השורות הסופר המקראי מדגיש את דמותו של שאל העתיקו

את פסוק ב: " וּשְׁמוֹ שְׁאוּל " וּשְׁמוֹ שְׁאוּל _____ ."

פרק ט"ו - הקרע בין שמואל לשאול

תקציר

פס' א'-ג' : שמואל מודיע לשאול, שאלוהים ציווה עליו ללכת להילחם בעמלק ולהשמיד את כל מה שיש לעמלק (אנשים, בעלי חיים ורכוש). אלוהים אסר על שאול ועל העם לקחת משהו מעמלק או לרחם על מישהו מתושבי עמלק. (הסיבה להשמדת העמלק מפני שכאשר בני ישראל יצאו ממצרים, העמלקים תקפו אותם בדרך בלי שום סיבה).

פס' ד'-י' : שאול שומע בקול אלוהים, הוא מגייס את הצבא וביחד הם הולכים לתקוף את עמלק. בדרך שאול ואנשיו פוגשים בשבטי הקיני (שבטי הקיני היו גרים סמוך לעמלקים וחי יחד איתם), שאול ביקש מהשבטים הקינים להתנתק מהעמלקים, כדי שהם לא יפגעו בזמן ההתקפה על עמלק. (הסיבה לכך ששאול לא רוצה לפגוע בקיני היא, מפני שהשבטים הקינים היו ביחסי ידידות עם ישראל והם התנהגו יפה עם ישראל, בזמן שישראל יצאו ממצרים.) לאחר מכן שאול ואנשיו תקפו את העמלקים, אבל הם לא עשו כמצוות אלוהים, מפני שהם לא השמידו את כל האנשים, הרכוש והבהמות. שאול ואנשיו לא הרגו את אגג מלך עמלק, מפני שהם ריחמו עליו. הם גם לא השמידו את כל הצאן והבקר, כפי שאלוהים ציווה עליהם, אלא את הבהמות הטובות הם לקחו איתם, וכך הם עשו גם עם השלל, שאותו הם בזזו.

פס' י'-ל"א : אלוהים נגלה אל שמואל ואומר לו, שהוא מתחרט על כך, שהוא המליך את שאול למלך, מפני ששאול לא שמע בקול אלוהים ולא השמיד את כל זכר עמלק כמצוות אלוהים.

שמואל הצטער מאוד על כך ששאול לא שמע בקול אלוהים, וכל הלילה הוא ביקש רחמים מאלוהים על שאול ועל העם. בבוקר השכם שמואל יצא לקראת שאול, וכאשר הם נפגשו התנהלה ביניהם השיחה הבאה:

שאול: "ברוך אתה לאלוהים. עשיתי בדיוק מה שאלוהים ציווה עליי לעשות."

שמואל: "ומהו קול הצאן הזה שאני שומע?"

שאול: "זהו הצאן שהעם הביא מהעמלקים. העם ריחם על הצאן והבקר הזה, כי הם היו טובים מאוד. הם (העם) הביאו אותי, כדי לזבוח לאלוהים, אבל את היתר השמדנו ורק את כלי המלאכה החרמנו."

שמואל: "עכשיו אני אספר לך מה אמר לי אלוהים בלילה. לפני שאלוהים משח אותך למלך אתה היית צנוע ואמרת, שאתה איש קטן משבט קטן (שמואל א' פרק ט' פס' כ"א), אבל עכשיו כשהפכת למלך על כל ישראל אתה עושה מה שאתה רוצה ואתה לא שומע בקול

"קריית חינוך ע"ש גינסבורג" יבנה

אלוהים. הרי אלוהים אמר לך להשמיד את כל מה שיש לעמלק: אנשים, בהמות ורכוש, כדי להשמיד את כל החטאים שלהם. אבל אתה עשית רע בעיני אלוהים ולא שמעת בקולו."

שאלו: "אבל אני כן שמעתי בקולו ועובדה, שאני לא שחררתי את מלך אגג ולא שלחתי אותו לחופשי, אלא אני הבאתי אותו לכאן בשבי, ואת הבקר התכוונו לזבוח לאלוהים בגלגל ואת ייתר העמלקים השמדנו."

שמואל: "האם אתה חושב שאלוהים רוצה את הזבחים האלה, הרי אלוהים רוצה רק שתקשיבו לו ושתשמעו בקולו וזה יותר טוב בשבילו מהקרבת קורבנות."

שאלו: "חטאתי באמת, אני לא עשיתי את מה שאלוהים ציווה עליי לעשות, מפני שפחדתי מהעם ושמעתי בקולם. עכשיו סלח לי ובוא איתי להשתחוות לאלוהים ולבקש ממנו סליחה."

שמואל: "אני לא מוכן לבוא איתך, כי אלוהים כבר לא מוכן לסלוח לך."

(זכור: שאלו בשיחתו עם שמואל לא התנהג כמנהיג אמיתי ומאמין באלוהים. שאלו שיקר לשמואל בהתחלה, אחר כך הוא ניסה להפיל את כל האשמה על העם ורק לבסוף, כשהוא ראה, שהכול ידוע וגלוי לשמואל הוא הודה באשמה.)

שמואל הסתובב ורצה ללכת ולפתע שאלו תפס בקצה מעילו, כדי למנוע ממנו ללכת וקרע אותו. שמואל רואה בקריעת המעיל סמל, לכך שהממלכה תקרע מיד שאלו והוא אומר לשאלו, שאלוהים החליט לקחת לו את המלוכה ולתת אותה לעבדו. שמואל אומר עוד לשאלו, שאלוהים לא יתחרט על ההחלטה הזו ולא יסלח לשאלו לעולם. לאחר ששאלו שומע את הדברים האלה הוא מבין שאלוהים ושמואל יודעים את כל מה שהוא עשה, ולאחר שהוא מודה באשמה, שמואל הולך איתו לבקש סליחה מאלוהים.

פס' ל"ב-ל"ה: שמואל מבקש את אגג מלך עמלק. אגג, שידע שהוא עומד למות אומר, שבאמת המוות נורא קשה. שמואל עונה לו: "אל תהיה כל כך תמים, כי גם אתה הרגת אנשים, וכמו שאתה הרגת הרבה אנשים והפכת הרבה אמהות לשכולות (אם שכולה-אימא שבנה מת), כך גם אימא שלך תהפוך היום לאם שכולה!" ושמואל הורג את אגג בגלגל, כדי שכולם יראו שאת מצוות אלוהים יש לבצע. מאותו היום שמואל ושאלו לא נפגשו עד יום מותו של שמואל. שמואל המשיך להתאבל על המעשה של שאלו עד יום מותו.

פירושי מילים שמואל א ט"ו :

הַכָּרִים = כְּבָשִׁים שְׂמֵנִים נִמְבְּזָה וְנִמְסָה = דְּבָרִים לֹא חֲשׂוּבִים מְצִיב לוֹ = דָּד מעמיד מקום לפרסום	וְהִתְרַמְּתָם = להכרית את כולם וַיִּשְׁמַע = אסף את העם וַיִּקְדָּם בְּטָלָאִים = מנה אותם באמצעות טלאים
נִצַּח יִשְׂרָאֵל = כינוי לקב"ה לֹא יִשְׁקַר = לשנות את אשר החליט וְלֹא יִנְחַם = לא חוזר בו מַעֲדָנוֹת = מלשון עֲדִינּוֹת, לא חושש. וַיִּשְׁפֹּךְ = חותך	שְׂמוֹעַ מִזְבַּח טוֹב = לשמוע זה טוב יותר מזבח חֲטָאת קָסָם מָרִי = החטא, החומרה של קסמים כמו מרידה מָרִי = מרידה וְאֹן וְתַרְפִּים הַפָּצָר = החומרה של עבודה זרה (און ותרפים) הפציר = מי שמפציר ומוסיף על דברי ה'.

ענו על השאלות הבאות:

1. בפס' ב' מוצג הנימוק להשמדת עמלק נובע מחטאם הקדום של התנהגותם כלפי בני ישראל בדרכם ממצרים לארץ כנען.
א. הציגו מהו הנימוק להכחדת עמלק ולהחרמתו ומתי יש לבצעו עפ"י ספר דברים כ"ה יז'-יט'.

- ב. ציינו על מי מוטלת האחריות לבצע את הצו להחרמת עמלק על פי ספר דברים כ"ה יז'-יט' ועל פי ספר שמות יז' פס' ח'-יד'.

2. השלימו בטבלה ציטוטים המעידים על ביצוע או אי ביצוע הצו בפס' ג', ע"י שאול בפס' ז'-ט':

הצו שניתן לשאול	ציטוט ביצוע/ אי ביצוע הצו ע"י שאול
"לך והכיתה את עמלק "	
"והחרמתם את כל אשר לו"	
"ולא תחמול עליו"	
"והמתה מאיש עד אישה מעולל עד תינוק"	
"משור ועד שה מגמל ועד חמור"	

3. הסבירו מדוע לדעתכם, שאול בחר להשאיר דווקא את אגג המלך בחיים, ולא החרים אותו?

4. הסבירו מדוע לדעתכם שמואל לא מוכן להתראות עוד עם שאול.

תקציר

פס' א'-ד' : אלוהים פונה לשמואל עד מתי יתאבל על שאול, שהרי ה' לא רוצה שהוא יהיה מלך על ישראל. ה' מורה לו למלא את הקרן בשמן (קרן של בעל חיים) וללכת אל ישי מבית לחם, כי שם נמצא אחד מבניו שהוא יהיה המלך הבא. שמואל מתלבט איך ילך לשם, הרי אם שאול ישמע, שהוא הולך להמליך מלך במקומו הוא יהרוג אותו. שמואל גם אהב מאוד את שאול ולא רצה להמליך מלך אחר במקומו. אלוהים הנחה אותו לקחת עגלת בקר ולומר למי שישאל, שבא לזבוח לאלוהים וכך אף אחד לא ידע מה בא לעשות באמת. לאחר-מכן יקרא לישי, שיבוא איתו כדי שימשח למלך את מי, שה' רוצה.

פס' ד'- י"ג : שמואל עושה את מה שאלוהים אומר לו לעשות. הוא הולך לבית לחם וכאשר הוא מגיע, זקני בית לחם ממהרים לקראתו ולשאול בשלומו, הם גם שואלים את שמואל מהי סיבת ביקורו ושמואל עונה להם שהוא בא לזבוח לאלוהים והוא מבקש מהם, שהם יטהרו ויתקדשו, כדי שיוכלו לבוא איתו לזבוח לאלוהים. שמואל מטהר גם את ישי ואת בניו וקורא להם לבוא לזבח. תוך כדי הטקס של הזבח והסעודה, בניו של ישי עוברים על פני שמואל, כדי שהוא יוכל לבחון אותם. כאשר ניגש אליאב בנו הבכור של ישי לשמואל (לישי היו 8 בנים), שמואל חשב בליבו, כי אלוהים רוצה להמליך את אליאב למלך, בגלל שהוא גדול בגיל, גבוה ויפה תואר. אז אומר אלוהים לשמואל: "אל תסתכל על המראה החיצוני של האיש (אלא תסתכל בקנקן אלא במה שיש בתוכו), כי האדם רואה רק את המראה החיצוני אבל אלוהים יכול לראות גם מה יש בתוך האדם, את מחשבותיו ומעשיו". ישי ממשיך לקרוא לבניו וכאשר כולם עוברים על פני שמואל, שמואל מבין, שאף אחד מהבנים האלה לא מתאים למלוכה. שמואל שואל את ישי, האם יש לו עוד בנים וישי עונה לו שיש לו עוד בן אחד קטן, רועה צאן. שמואל מבקש ללכת לקרוא לאותו בן ואומר, שאף אחד לא ישב לאכול מהזבח עד שאותו בן יגיע. כאשר מגיע הבן הקטן, שמואל רואה שהילד אדמוני בעל מראה יפה מאוד ועיניים יפות. באותו רגע אומר אלוהים לשמואל, כי זהו המלך ושמואל לוקח את הקרן עם השמן ומושח את דוד למלך מול עיני אביו ואחיו. מאז רוח אלוהים נחה על דוד ואלוהים היה עם דוד בכל אשר עשה ושמואל חזר לביתו הרמתה.

מפס' י"ד- כ"ג: בינתיים רוח אלוהים עזבה את שאול והוא הרגיש רע מאוד והיה בדיכאון. כשעבדיו ראו אותו כך, הם באו אליו ואמרו לו: "אולי נביא לך מישהו שיודע לנגן בכינור ומתי, שאתה תרגיש לא טוב האיש הזה ינגן לך?" שאול הסכים ועבדיו אמרו לו, שיש נער בן ישי, שהוא יודע לנגן והוא גיבור חיל, איש מלחמה, נבון, יפה תואר ואלוהים איתו. שאול שומע את הדברים האלה ומבקש לקרוא לדוד. (זכור: דוד היה רועה צאן, לכן בדרכו היה מנגן בחליל ונלחם בחיות טרף.) ישי שולח את בנו דוד אל המלך עם מתנות, וברגע שדוד נכנס לבית שאול, שאול אוהב אותו מאוד והופך אותו לנושא כליו, ובכל פעם ששאול הרגיש לא טוב דוד היה מנגן בכינורו ושאל הרגיש יותר טוב.

פירושי מילים שמאל א ט"ז :

התקדשו= הכינו עצמכם, הזמינו, אך נגד ה' משיחו= ראוי הוא להיות משיח	אדמוני= מראה אדום ובעתתו= מקרידה אותו, גורמת לו פחד
--	--

1. ציינו **שורש מנחה** בפס' ו' ז' _____

מהי, לדעתכם, מטרת הכותב בחזרה על שורש זה ?

2. קראו פרק ט"ו, פס' כח' ופרק ט"ז פס' כא'-כג' והסבירו מהי האירוניה בכניסת דוד לחצר המלך שאול.

פרק י"ז- מלחמת דוד בגולית

בפרק זה ישראל יוצאת לקרב מול פלשתים, מפני שהפלשתים רוצים להרחיב את שטחם ולכבוש את הרי יהודה. הפלשתים חנו ברכס הר אחד והישראלים חנו על רכס ההר שממול, באמצע הפריד ביניהם הגיא.

לפתע יצא מישהו מהצד הפלשתי ושמו גולית. הוא נראה גבוה ומפחיד, על ראשו יש כובע עשוי מנחושת והוא לבוש כולו שריון קשקשים, בין כתפיו יש לו כידון מנחושת וחנית בעלת חץ חד מאוד. גולית עמד על הגיא וקרא לישראל בקול גדול: "בואו ואני אראה לכם! בשביל מה תצאו להילחם בנו הפלשתים? עדיף שתשלחו לי מישהו מכם להילחם נגדי, אם הוא יצליח להרוג אותי אנחנו נהיה לכם עבדים, ואם אני אצליח להרוג אותו אתם תהיו לנו עבדים. בואו תראו איך אני אוכיח לכם שאני אנצח ושאתם תפסידו במערכה. בואו ותראו איך אני אבייש אתכם ואת האלוהים שלכם!" ברגע ששמעו שאול ואנשיו את האיש הם פחדו נורא ואף אחד לא רצה להילחם נגדו.

השלימו את המשפטים הבאים:

ההצעה לקרב הביניים

1. גלית הציע לעם ישראל _____

2. הצד המפסיד, לפי הצעתו _____

הוא חזר והציע את הצעתו במשך _____ יום (פסוק ט"ו).

3. בפס' ה-ז המחבר המקראי מתאר בפירוט את מראהו ואת ציודו של גליית. מהי,

לדעתכם, מטרתו של המחבר המקראי בתיאור זה ?

3. קראו פס' נב'-נז'.

א. הסבירו במלים שלכם את דברי הבוז והלעג שמפנה גוליית הפלישתי כלפי דוד.

ב. כתבו במלים שלכם את תשובתו של דוד לדברי גוליית כלפיו.

ג. מה יחסו של גליית לאמונתו של דוד בה' לדעתכם ?

פסוקים י"ב- מ': שלושת אחיו הגדולים של דוד יצאו למלחמה ודוד נשאר בבית לרעות את צאן אביו הזקן. לאחר ארבעים יום שהיו הבנים במערכה, אביו של דוד דאג נורא לבניו ולכן הוא ביקש מדוד, שייקח אוכל לאחים שלו ולמפקד שלהם (באותה תקופה הצבא לא היה מספיק מאורגן עם הרבה אוכל לכן משפחות הלוחמים היו דואגים לשלוח אוכל לבנים). ישי אביו של דוד רצה גם, שדוד יביא לו הוכחה שהבנים שלו עדיין בחיים.

דוד עשה מה שאביו ביקש ממנו והלך למקום, שבו חנה הצבא. בזמן שהוא מחפש את אחיו הוא שומע את גולית הפלשתי צועק לעבר ישראל והוא רואה כיצד כל צבא ישראל פוחד מגולית, ברגע שהם שומעים את קולו (זכור: גולית צועק כך כבר ארבעים יום בבוקר ובערב ואף אחד מבין הלוחמים לא מוכן לצאת לקרב נגדו), אחר כך דוד שומע את אחד הלוחמים צועק: "ראיתם איך האיש הזה (גולית) מנסה לעשות בושות לישראל ולא להיו. המלך שאול אמר, כי מי שיצא להילחם באיש הזה הוא (שאלו) יעשיר אותו, כל משפחתו של האיש תהיה פתורה ממיסים וגם את הבת של המלך הוא ייתן לו לאישה". אז אומר דוד לאנשים: "מי האיש הזה בכלל שרוצה לבייש את ישראל ואת אלוהים, מה אתם פוחדים ממנו?"

אליאב אחיו הבכור של דוד שומע את דוד, שמדבר עם הלוחמים ומלגלג עליהם בגלל, שהם פוחדים מגולית והוא כועס על דוד נורא וצועק עליו: "מה אתה עושה פה בכלל, למה עזבת את הצאן של אבא? אני יודע... אתה באת לפה בגלל שאתה אוהב לראות מלחמות." ודוד עונה לאליאב: "מה אני עשיתי? אני לא עשיתי כלום. מה שקורה כאן עם גולית זה לא דבר, שאפשר לעבור עליו בשתיקה." תוך שדוד ממשיך לדבר עם הלוחמים הם הולכים לשאול ומספרים לו מה קורה עם דוד. שאול מבקש שיביאו את דוד אליו, כאשר הוא פוגש בנער דוד, דוד אומר לו: "אל תדאג, אני אלך להילחם עם הפלשתי הזה". שאול לא מסכים עם דוד הקטן ואומר לו, כי הוא עדיין נער והוא לא יכול להילחם עם גולית, מפני שגולית הוא איש צבא וכבר השתתף בהמון קרבות. כדי לשכנע את שאול דוד מספר לו על שני מקרים שקרו לו בזמן, שהוא היה רועה צאן מקרה ראשון, כיצד הוא נלחם והרג את האריה, שרצה לטרוף שה מהעדר. מקרה שני, כיצד הוא נלחם והרג את הדוב, שרצה לטרוף שה מהעדר. דוד אומר לשאול: "כמו שאלוהים הציל אותי מהאריה ומהדוב כך אלוהים יציל אותי מהפלשתי, מפני שהפלשתי פוגע בכבוד אלוהים."

לבסוף שאול מסכים, שדוד יצא לקרב נגד הפלשתי וכדי להגן על דוד שאול מוריד מעליו את כובע הנחושת שלו, את השריון ואת המדים שלו ומלביש בהם את דוד, ואחר הוא נותן לו גם את החרב שלו. דוד ניסה ללכת עם כל המדים, אך הוא התקשה בכך, לכן הוא הוריד מעליו את המדים ואמר לשאול, שהוא לא רגיל ללכת עם הבגדים האלה. הוא לקח איתו מקל וחמש אבנים מהנחל ושם אותם בילקוטו (זכור: דוד היה רועה צאן ועל כן המקל והאבנים היו כליו).

1. לפי המספר בפרק, כששמע שאול את דברי גלית הוא

2. שאול הבטיח פרסים למי שיצא להילחם בגלית:

א.

ב.

ג. _____ (פס' כ"ה)

3. האם שאול מסכים מיד כי דוד ילחם בגלית ומה הוא ניסה לעשות כדי להגן על דוד?

4. כיצד יצא דוד להילחם בגלית?

פס' מ"א- נ"ד : פגישת דוד וגולית

כאשר גולית רואה את דוד , נער קטן עם מקל בידו, בא לקראתו בלי שריון ובלי כלום, הוא (גולית) מתחיל ללגלג עליו. הוא צוחק ואומר לו: "מה אתה חושב שאני כלב, שאתה בא אליי עם מקל ואבנים?" וגולית ממשיך לקלל את אלוהיו של דוד ואומר לו: "בוא ואני בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה" (גולית בטוח בניצחונו והוא צוחק על דוד הקטן) . דוד עונה לגולית על צחוקו ואומר: "אתה בא אליי עם חרב, חנית וכידון ואני בא אליך בשם האלוהים, שאתה חושב לבייש , אני אראה לך, שהיום אני אהרוג אותך ואוריד את ראשך מעליך ואני אשים אותו במחנה הפלשתים, שיהיה מאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ, כדי שכולם ידעו שיש אלוהים לישראל והוא הכי חזק ואי אפשר לנצח אותו, לא בחרב ולא בחנית!"

ברגע שגולית מתקרבת לדוד, דוד מכניס את ידו לילקוטו ומוציא משם אבן וזורק אותה על מצחו של גולית. גולית נופל במקום ומת. הפלשתים בורחים, כאשר הם רואים את גולית הגיבור שלהם מת. דוד מתקרב אליו, לוקח את חרבו של גולית ועורף את ראשו, לאחר מכן צבא ישראל ויהודה רודפים אחרי הפלשתים והורגים אותם. בסוף הקרב כולם חוזרים לירושלים ודוד לוקח את ראש גולית הפלשתי ואת כליו של גולית לירושלים.

פס' נ"ה- נ"ח:

שאלו רואה את דוד שהרג את גולית והוא שואל את אבנר בן נר שר הצבא שלו, מיהו הנער הזה? ואבנר נשבע לו שהוא לא מכיר אותו, לאחר מכן אבנר מביא את דוד לשאלו ודוד אומר לו שהוא בן ישי שגר בבית לחם.

פירושי מילים שמואל א י"ז :

עֲרַבְתֶּם = משפחות יַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי בישראל = יהיה פטור ממסים ומחובות למלך וַיֹּאֲלֵ ללכת = הסכים לנסות ללכת וַיִּחְזַק דוד מן הפלשתים = התגבר עליו מתערה = מנדנה, מהפלי שהייתה בו	איש הבינים = הבא מביניהם, קעין נציג מִצַּחַת נחושת = כסוי לרגלים (דומה לכיסוי במצח) נושא הצינה = איש שמחזיק לפניו תריס, מגן חֶרְפָּתִי = גידפתי, קיללתי אִיפֹת הַקְּלִיא = קמח קליות בנפח של אפה חֶרִיצֵי הַחֶלֶב = גבינות חלב
--	---

1. כתבו לפחות 3 דרכים בזכותם הצליח דוד לנצח את גלית :

א. _____

ב. _____

ג. _____

2. לאחר שדוד הרג את גלית הפלשתים _____

בני ישראל _____

הקשיבו וקראו את השיר הבא:

גלית/ דני סנדרסון, אלון אולארצ'יק

זהו שיר מאוד עצוב, הנושא כזה כאוב
אם תשים תחבוש לא יעזור לך שנתיים
הגיבור של הסיפור להגיד אותו אסור
נגלה רק שהשם שלו כמו אפרים.

יום אביב בכפר קטן, ציפורים שרות בגן
נמלה עוברת אך המנגינה נשארת
בחצר נולד תינוק, ומיד התחיל לצעוק
לא קוראים לי אפרים, שמי גלית ולא אחרת!

כל התנ"ך פחד ממנו כמו מטיל
גיבורים ברחו הביתה, לוחמים למדו חליל
הם קראו לו השד מאשקלון.
בגנון אמר שלום, ילדים עברו לדום
בן 5 הוא כבר הספיק להביא הביתה סלע
התעמל כל יום שעות, בלהפריע לחיות
יש אומרים היה לו קול נמוך מים המלח.

דוד מלך ישראל קם בבוקר לטייל
מרחוק רואה המון סואן צועק "הצילו!"
בלי לחשוב יותר מיום, התייצב על המקום
חוץ משני גמלים וגדי עוד לא ידעו אז מי הוא.

בוא אליי גלית נחמד, שב אצלי על כף היד
"ככה מדברים?" שאל גלית באשקלונית
דוד מלך התעצבן "הרוגטקה תנגן"
אבן לעברו ירה, קלע לו בול בפוני!

כל התנ"ך אמר תודה והתרגש
אם תרצה להיות מלכנו, תתקשר מחר בשש.

1. אילו מחשבות / רגשות עלו בכם עם קריאת השיר ?

2. אילו מהפרטים המופיעים בשיר מאמתים במפורש או במרומז את הסיפור התנכי המופיע בספר שמואל א' פרק יז'?

3. אילו פרטים מהשיר עומדים בסתירה (מנוגדים) לסיפור התנ"כי?

4. אילו פרטים מוסיף לנו השיר על הסיפור התנ"כי (פרטים שאינם מופיעים בתנ"ך) ?

פרק י"ח – קנאת שאול בדוד

תקציר

בפרק זה שאול מכניס את דוד לביתו. בין יהונתן בנו של שאול ובין דוד מתפתחת מערכת יחסים קרובה מאוד, הם (יהונתן ודוד) הופכים להיות חברים בנפש ולאות אהבה וחברות טובה הם כורתים ברית ביניהם. יהונתן פושט את בגדי המלכות שלו ומעביר אותם לדוד כאות הערכה וכבוד. דוד מאז חי בבית שאול כבן בית ולא חוזר לבית ישי אביו. שאול ממנה את דוד למפקד הצבא וכל מה שדוד עושה הוא עושה בחוכמה וכולם אוהבים אותו, כי אלוהים איתו.

מפס' י'- כ"ט: כאשר חוזרים שאול ודוד וכל אנשי המלחמה לירושלים, יצאו לקראתם כל הנשים מכל הערים והתחילו לשיר ולרקוד לכבוד הלוחמים החוזרים ולכבוד הניצחון הגדול. השיר ששרו הנשים הכעיס נורא את שאול מכיוון שהנשים הלילו את דוד יותר מאשר את שאול (ושאול הכה באלפיו ודוד ברבבותיו). שאול פוחד נורא מאהבת העם את דוד והוא פוחד שדוד ייקח ממנו את המלוכה, לכן מאותו היום שאול שנא את דוד נורא, עד כדי כך שהוא ניסה להרוג אותו שלוש פעמים והוריד אותו בדרגה (שר על גדוד של אלף איש). פעמיים שאול ניסה להרוג את דוד בחנית בזמן שדוד ניגן לו בכינור, אך הוא לא הצליח, כי בפעמיים האלה דוד זז וניצל. שאול הבין שאלוהים עזב אותו והוא נמצא עם דוד, לכן הוא אמר: "אם כך לא אני אהרוג אותו (את דוד), אלא אני אשלח אותו לקרב עם פלשתים והם כבר יהרגו אותו" לכן שאול שאל את דוד: "הינה בתי מרב, אני רוצה שתחתן איתה" ודוד ענה לשאול מי אני, שאוכל להתחתן עם בת המלך, הרי אני איש פשוט ועני ואין לי כסף לשלם עבורה" (בעבר היו נוהגים לשלם כסף לאבא עבור הבת. ישנן תרבויות שנוהגות כך גם היום). שאול שיקר לדוד בזמן שהוא הציע לו את מרב בתו לאישה, מפני שמרב הייתה מיועדת כבר לחתן אחר, לכן כאשר שאול ראה, שמכיל בתו השנייה אוהבת את דוד ודוד אוהב אותה, הוא החליט שמכיל תהיה לו הפיתיון. שאול שלח אנשים לדוד, שיגידו לו שהמלך אוהב אותו מאוד וגם עבדי המלך אוהבים אותו, לכן המלך רוצה שדוד יתחתן עם בתו מיכל והוא לא רוצה כסף בתמורה לבתו, אלא רק מאה עורלות פלשתים. דוד הסכים ויצא לקרב והוא הביא לשאול מאתיים עורלות פלשתים. כששאול ראה שדוד חזר הוא הסכים שדוד יתחתן עם בתו מיכל, והוא ידע שאלוהים נמצא עם דוד. שאול המשיך לשנוא את דוד, אך העם המשיך לאהוב ולהעריך את דוד מאוד.

פירושי מילים שמואל א י"ח :

<p>בשתיים תתחתן בי היום= בְּשֵׁנָיָהּ, בְּשֵׁנֵי תְּנָאִים הַנְּקֵלָה= דבר קל בְּמַהֲרָה= תשלום של החתן לאבי הכלה</p>	<p>יִשְׁכִּיל= עושה בְּשֵׁכָל, מצליח בְּשָׁלִישִׁים= כלי נגינה עוֹיִן= עין רעה, מצפה לְהָרַע לו לְמוֹקֵשׁ = לְתַקְלָה</p>
---	---

1. בפס' 4 מתאר המחבר המקראי במפורט כיצד מסר יהונתן את בגדיו לדוד.
א. קראו שמואל א' י"ז, פס' מ"ח-מ"ט. כתבו מה השינוי שחל בעמדתו של דוד כלפי מדים ונשק?

- ב. מהי, לדעתכם, המשמעות הסמלית של העברת מדי יהונתן וכלי נשקו לדוד?

דוד ושאל

מילים ולחן: אהוד בנאי

שעת לילה מאוחרת
כולם מזמן הלכו לישון
רק שאל ער, קודר
מרים לדוד טלפון

אולי תקפוץ אלי, יא דוד
נפשי אגם שחור
תביא איתך את הגיטרה
כי באצבעותיך אור

דוד בא מיד רגוע,
מתיישב ומכוון
את המלאכה היטב יודע
עוצם עיניים, מנגן

עשר אצבעות לדוד
קצה כל אצבע - קרן אור
כשהוא פורט על המיתר
הזמן זורם לו לאחור

שאל מבפנים קרוע
קרבות בתוך בטנו
אוהב-שונא, ומקנא
מכור לחברו

דבר מה אפל נופל
השד חוזר להשתולל
סכין נזרקת באוויר
פתאום יש בין השנים קיר

דוד מתחמק משאל
אבל שאל לא מוותר
דוד שוכח וסולח
כששאל מתקשר

בוא שוב לנגן לי דוד
קח אותי לכוכבים
בוא שוב לנגן הלילה
שיר געגועים

בוא שוב לנגן הלילה ...

בוא שוב לנגן הלילה
שיר געגועים...

א. מהי מערכת היחסים בין שאל לדוד, על פי השיר? תנו דוגמאות לביסוס דבריכם.

ב. האם תיאור זה של מערכת היחסים מתאים, למסופר בתנ"ך? נמקו תשובתכם.

מלכים א' פרק י' (פסוקים 1 – 13) : ביקורה של מלכת שבא

מהלך זה יתמקד בשליחות הדיפלומטית של מלכת שבא לירושלים, לשלמה. בפתיחה למהלך נבין את חשיבותה של דיפלומטיה ונדגיש את תפקידן של מתנות בתחום זה. לב המהלך יעסוק באינטרסים הכלכליים של מלכת שבא, המאבק שלה בחירם והדרך שבה זכתה לשלמה ייתן לה "אֶת כָּל חֶפְצָהּ" (פסוק יג). נסיים בחשיבה על דרכים דיפלומטיות שונות להשיג מטרות לאומיות בימינו.

דיפלומטיה ומתנות:

דיפלומטיה

דיפלומטיה היא אמנות ניהול משא ומתן בין נציגיהן המוסמכים של קבוצות או אומות שונות, בעיקר בענייני מסחר וביטחון לאומי. ראשית הדיפלומטיה: יש המתארכים את לידת הדיפלומטיה לערש הציוויליזציה האנושית. מנגנון דיפלומטי שהושתת על שליחים, החלפת מתנות וכללי הטקס בין ישויות מדיניות היה קיים ככל הנראה עוד במזרח הקדום, החל באלף השלישי לפנה"ס, בין מעצמות האזור (בבל, אשור ומצרים) ובין לבין ישויות קטנות יותר. עדות נוספת לעובדה כי הדיפלומטיה היא עתיקת ימים מצויה בספר התנ"ך: דוד המלך, שהשתמש בעיקר בכוח הזרוע כדי להרחיב את ממלכתו, לא בחל בשימוש בדיפלומטיה כדי לתמרן את השחקנים המרכזיים במערכת הבינלאומית באותה תקופה (ובראשם ארם, עמון, מואב, אדום, פלשת וצידון). (מתוך ערך ויקיפדיה)

פירושי מילים מלכים א פרק י :

ומלכת שבא = מלכה שמולכת על מדינה ששמה שבא מִסְעָד לְבֵית ה' = מדרגות ומעקה צָנָה = מגן גדול שִׁלְשֵׁת מְנִים = (מנה = מֵאָה) זָהָב שְׁחוּט = זהב מְרוּדָד	זָהָב מוּפָז = מלשון פז מבריק בֵּית יַעֲרֵ הַלְּבָנוֹן = כך נקרא שמו זָהָב סָגוּר = טיב מעולה אֲנִי תְּרַשִּׁישׁ = צי אוניות שמפליג לתרשיש מְקוּהָ = היו קונים ממדינת קוּהָ
--	---

1. אילו מתנות יביאו שליטים לשלמה ואילו מתנות שלמה יכול להעניק בחזרה?

2. אילו מתנות מתאימות להעביר היום בין מדינות, לדעתכם?

3. קראו את פסוקים א-ח ומנו שלוש סיבות להגעתה של מלכת שבא לבקר את שלמה.

4. קראו את פסוק ט. מה מברכת מלכת שבא את שלמה?

5. בפסוק יג כתוב "וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַת שְׁבָא אֶת כָּל חֲפָצָה אֲשֶׁר שָׁאָלָה". מה שאלה (ביקשה) מלכת שבא?

6. עיינו בפסוק י. מה נתנה מלכת שבא לשלמה?

7. א. עיינו בפסוקים יא-יב. איזו דמות מוזכרת בפסוקים ומה אנו יודעים עליה כבר?

ב. מדוע מזכירים אותה דווקא עכשיו, באמצע הסיפור על מלכת שבא?

ג. עיינו בפרק ט פסוקים כו-כח וכתבו: מה מבקש חירם ומה הוא נותן בתמורה?

8. מי נתן מה?

קראו את הטבלה הבאה וענו על השאלות הבאות:

מלכת שבא	חירם מלך צור
מָאָה וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר זָהָב (פרק י פסוק י)	מָאָה וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר זָהָב (פרק ט פסוק יד)
וּבִשְׂמִים הִרְבֵּה מְאֹד... לֹא בָא כְּבִשָּׁם הֵוָא עוֹד לְרֵב (פרק י פסוק י)	עֲצֵי אֲלֻמִּים... לֹא בָא כֵן עֲצֵי אֲלֻמִּים וְלֹא נִרְאָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה (פרק י פסוקים יא-יב)
אֲבֹן יְקָרָה (פרק י פסוק י)	אֲבֹן יְקָרָה (פרק י פסוק יא)

א. האם יש הבדל בין המתנות?

ב. מה אפשר לומר על האופן ששניהם מנוסחים?

מה הסופר רוצה למסור לנו? נראה שיש כאן דוגמה של מלך מהמערב ומלכה מהמזרח הבאים לראות את חוכמת שלמה. אולי כדי ללמד אותנו שהשכנים בצפון (צור) והשכנים מדרום (מצרים ושבא) מתחרים ביניהם על הקרבה לשלמה המלך משום שכל המלכויות מסביב העריכו את מלכותו של שלמה.

9. א. האם לדעתכם היו למלכת שבא ולמלך חירם אינטרסים נוספים?

ב. הציעו לפחות שתי דרכים בהן דיפלומטים בימינו משיגים מטרות לאומיות.

קראו את הקטע הבא :

נביא הוא אדם המקבל מסר מאלוהים שאותו עליו להעביר אל העם. ה' לא דיבר עם כל אדם. ה' דיבר אל הנביא והעביר אליו מסר לעם, והנביא דיבר והעביר את המסר של ה' לעם. נביאים ידועים הם משה, שמואל, יונה ועוד. ה' בוחר את האדם שיהיה נביא. הרמב"ם אומר שה' בוחר את הנביא לפי התכונות הבאות: על האדם להיות חכם, בעל דעה צלולה וברורה, בעל אופי - להיות בשליטה מלאה ובעל מזג רגוע, לדחות חומרנות ואת מותרות החיים, ולהקדיש את עצמו לחלוטין לעבודת ה'.

ישנם כמה סוגי נביאים. נביא אמת, ונביא שקר. נביא אמת זה אדם שיש לו את התכונות שאמרנו קודם, ושלפיהם ה' בוחר אותו להיות לנביא. נביא שקר זה אדם שאין לו את התכונות שאמרנו קודם, ושלפיהם ה' בוחר אותו להיות לנביא. אם הנביא מודיע שהוא קיבל נבואה, והנבואה שלו ומה שהוא אמר לא מתגשם.

חויית הנבואה: משהו כמו מתח גבוה עובר בין ה' לנביא, יש השפעה על חושיו של הנביא, לפעמים הנביא מתעלף או יש לו התקפי רעד בלתי נשלטים, לפעמים הנביא ראה את חזיון הנבואה בחלום, והיה מבין אותה רק אחרי שהתעורר מהחלום. רק על משה נאמר כי הוא דיבר עם ה' "כאשר ידבר איש אל רעהו" (שמות לג, יא): חזיון הנבואה היה אצלו דבר שגרתי שלא גרם לו לתופעות הנ"ל.

ישנם כללים עיקריים הקשורים לנבואה: על העם לציית להנחיות הנביא, אסור לעם להטיל ספק בהבטחותיו של ה' או באזהרותיו הנמסרות באמצעות הנביא, ולא לבדוק אותן כדי לראות אם הן נכונות. על הנביא למלא באופן אישי את הנחיותיו של ה' (כלומר, פעל בעצמך כמו שאתה מטיף לאחרים לפעול), אסור לנביא להתעלם מנבואה שמקבלים (כפי שניסה יונה לעשות), אסור לנביא לנבא בשמם של אלים אחרים (אפילו אם התוכן הוא אמת). תקופת הנבואה באה לסיימה הרשמי לפני כ-2300 שנה.

ענו על השאלות על פי הקטע שקראתם :

1. מהו נביא?

2. מי בוחר את הנביא?

3. לפי הרמב"ם, על פי אלו תכונות ה' בוחר את הנביא?

4. ציינו אלו שני סוגי נביאים יש.

5. הסבירו מהו נביא אמת ומהו נביא שקר

6. תארו את חוויית הנבואה (מה הנביא עובר כשהוא מקבל נבואה?)

7. אצל איזה נביא הייתה חוויית הנבואה יוצאת דופן? תארו כיצד?

8. מהם הכללים העיקריים הקשורים לנבואה? (כללים החלים על העם, וכלליים שחלים על הנביא)

9. האם גם כיום יש נביאים? ואם לא, אז מתי הסתיימה תקופת הנבואה?
